

Spåren förskräcka

I vår tid talas om att predikan skall vara politisk och kyrkan socialt engagerad. Kyrkornas världsråd går i spetsen och levererar argument. Teol licentiat Gunnar Dahmén, känd bl a från sin verksamhet i Sveriges radio, har granskat problematiken och anför ur kyrkohistorien exempel på hur liknande rörelser utvecklats. Han ställer dagens debatt i relation till olika kyrkosyn och frågar om kyrkans uppgift verkligen är att utföra gärningar och inte snarare att skapa tro som resulterar i goda gärningar. Ett politiskt parti hämtar styrka ur att det står på kristen grund, men kyrkan skall minnas att tron inte skapar strukturer utan karaktärer.

”När religiösa personer börjar ägna sig åt politik för att förvandla världen slutar det alltid med att de själva bli förvandlade av världen”, skrev Aldous Huxley till Kingsley Martin, som berättar därom i sina minnen från den tid han var utgivare av *New Statesman*.

Nu hör vi på många håll inom kyrkorna fältrop till politiskt och socialt engagemang. Gud vill det! Man talar om predikans ”samhällskritiska funktion”. Argumenten finner man framför allt i den studie- och konferensverksamhet som Kyrkornas Världsråd står för: ett återkommande tal om ”nya strukturer” i stället för det ”etablerade”, det politiska ”engagemanget” och ny ”livsstil”.

”Måste vi alltid”, skriver en amerikansk kyrkokritiker, ”trösta de sörjande? Får vi inte också skada de som har det bra?” Vid sommarens tyska kyrkodag i Stuttgart blev sagt, att när det inte längre finns någon hunger efter rättfärdighet att mätta i världen, då ska vi börja diskutera vem Jesus är.

Den inblick vår tids nyhetsförmedling ger oss i världens nöd bidrar naturligtvis att ge vind åt dessa paroller. Man känner den tillstundande vredesdomen — för att nu tala bibliskt. Att resa invändningar mot dessa nya linjer med dess krav på tidsenlig tolkning av evangeliet är varken lätt eller tacksamt. Vem vill bli betraktad som prästen som for förbi mannen som låg slagen vid

vägen? Vem vill bli betraktad som blind inför överbefolkningen, världssvälten, krigshotet?

Kristendom och politik

En uppsats med rubriken "Kristendom och politik" skulle lika väl kunna varna för som rekommendera en sammankoppling. De gammaltestamentliga profeterna trädde modigt upp mot politiska och sociala missförhållanden. I Nya Testamentet står den barmhärtige samariten som en demonstration av en social förpliktelse, men man får ju inte veta hur han skulle handlat om han råkat passera just när överfallet ägde rum. Skulle han ingripit? Ingripit med våld? Vi har Jesu ord om den yttersta domen — "vadhelst I icke haven gjort mot en av dessa minsta, det haven I heller icke gjort mot mig". Men vi vet också att Jesus avböjde Frestarens anbud att bli världens herre. Han drog sig undan när människorna ville göra honom till folkledare: "Vem har satt mig till att vara skiftesman bland eder?" och vid sitt livs slut orden "Mitt rike är icke av denna världen". Ändå var hans värld liksom vår en värld av lidande och orättvisor.

Man har som regel löst frågan så att det varit "självkänt" att en predikan i en kyrka eller frikyrka skulle vara helt fri från politik. Förkunnaren kunde gärna vara känd som företrädare för den ena eller andra politiska riktningen men från predikstolen skulle han förkunna uppbyggelse och icke blanda sig

i statsaffärer. Varje steg från denna regel betraktades som ett missbruk av ämbetet. I dag är situationen annorlunda. En förkunnare skall, för att inte i en del kretsar anses för hopplöst gammalmodig, ha en stark politisk förkunselse. Han skall vara förespråkare för u-länderna och folktribun för de fattiga och förtryckta i det egna landet. Ja, t o m om det krävs, agitera för revolution." (Sverige Radio Bibelkalender 1969)

Under McCarthy-tiden i USA hördes starkt det gamla slagordet "ingen politik från predikstolen". Man antydde kommunistinfiltration i synnerhet bland vissa protestantiska präster. Den helt nyligen bortgångne amerikanske biskopen James A Pike skrev då i New York Times att man inte kan så att säga stänga Gud inne i kyrkan. Det går inte att dra en gräns mellan söndag och vardag. Kristen opinion var med om att avskaffa slaveriet, och även i rasfrågan har kyrkan tagit ställning mot rasfördomar. Vad beträffar invändningen att prästerna icke skulle vara kompetenta att uppträda politiskt svarar Pike endast att somliga är det — andra inte. Han medger att en församling gärna låter sig förmanas att vara god mot sin nästa och att ge den nödställda tiggaren ett mål mat men att man inte lika gärna vill engagera sig i politiska aktioner som går ut på att göra tiggeri överflödigt. Han konstaterar också, att av prästen i församlingar som är beroende skall man inte be-

gära lika mycket som av präster i kyrkor där det är en mycket allvarlig procedur att avsätta dem eller att utöva t ex ekonomisk påtryckning.

En annan amerikansk röst i dessa frågor var George F Kennan, som i ett teologiskt seminarium i Princeton menade att det för ett kristet samvete var viktigare att vaka över metoderna i politiken än att ta ställning till den ena eller andra möjligheten vars följder inte kunde förutses.

Vad lär oss historien?

Man skulle kunna hålla på hur länge som helst med att ställa upp argument för och emot kyrkans politiska engagemang och man skulle knappast få något utslag åt ena eller andra sidan. Däremot kunde man rent historiskt se vad sambandet kan leda till. Resultatet torde knappast bli annat än att spåren förskräcka.

När Aldous Huxley skriver till Kingsley Martin ger han också några exempel på vad han menar med att världen besegrar den kristne. Han nämner Père Joseph, jesuiterna och Oxfordrörelsen. Père Joseph var den fanatiska "grå eminens" som gav Richelieu alla trons skäl för en ren maktpolitik.

Kyrkohistorien kan mångfaldiga exemplen. Ingen epok blir mera utdömd av våra dagars socialpolitiska teologer än den konstantinska med dess politiska allians på 300-talet mellan kejsar Konstantin och kyrkorna i hans Medelhavsvälde. Eller hur blev det när Luther

drogs in i debatten om bondeupproret? En fläck som hans motståndare ständigt sett till att den inte blivit bortglömd. Hur såg Calvins gudsstat i Genève ut? En diktatur som icke är en rekommendation åt ett kyrkoregemente. Hur blev det när vissa kretsar i den tyska kyrkan i den nyvaknande nationella väckelsen såg något som de icke ville stå utanför? Det blev Deutsche Christen med allt vad som ligger i de orden av politisk blindhet och svek mot kyrkan. Spåren förskräcka.

Början är som regel bra och motiven de bästa. Kejsar Konstantin ville skapa både politisk och teologisk enhet. Han var en sann ekumen som fått nog av teologernas lärostrider och av därav följande politiska faror. Hans initiativ blev välkomnat av kyrkorna. Omskapa världen! Förändra strukturerna! Gud vill det! Korsfararnas motiv var de bästa och lockade till och med barnen. Bort från det etablerade! Kyrkornas politiska engagemang har ofta en god start, ty vilket parti vill vara utan detta stöd? Politikerna har intet emot att deras handlingsprogram får garanterat gudomligt stöd. Visserligen kan de ofta tycka att engagemanget kommer väl sent och har en bismak av opportunism, men i alla fall.

Ideal och verklighet

Kyrkorna i sin politiska roll ökar risken för politisk ofördragsamhet. En profan politiker kan visserligen ta stora ord i sin mun om både ideal och höga

syften, men han begriper mycket väl att politik är det möjligas konst och att man ibland kan få låta principerna vänta en stund. Teologen-politikern fastnar lätt i själv rättfärdighetens kärr.

Kyrkorna som engagerar sig politiskt tvingas att mer och mer anpassa sig och kommer allt längre bort från den kristna gemenskapen. När i dag västteologerna förklarar att sann kristendom är att engagera sig politiskt, att erkänna sekulariseringen, använder de ordagrant samma argument som sedan länge brukats av de teologiska medlöparna i öst och som drar dem allt mer och mer in i politikens strömvirvel och avlägsnar dem från trons gemenskap.

Frågan om kyrka och politik går ytterst tillbaka på vilken kyrkosyn man har. Om man som en frikyrklig kulturtidskrift anser finner det orimligt att ett samfund har tio evangelister men bara en socialsekreterare och sekreterare för döva, så är det naturligtvis en riktig bedömning om man anser att samfundet ska ha en samhällelig socialpolitisk uppgift. Om en kyrka eller frikyrka ska vara en resultatrik socialinstitution, har också Fader Gunnar Rosendal fullkomligt rätt när han i så fall föreslår att Lennart Hyland ska bli ärkebiskop och korset ersättas med Röda fjädern. Man kan fråga sig om den kyrkosyn som skymtar i det nu så ofta hörda talet om kyrkans engagemang är en kyrka som mistat tron och tror att det är gärningarna som ska övervinna världen?

Tron och gärningarna

Är då religion och politik något oförenligt? Inte alls, ty utan en bakomliggande tro om Gud och världen, livets mål och mening, riskerar politik att bli en cynisk maktutövning, en ren machiavellism. Den politiker och det politiska parti, som i kristna värderingar ser riktlinjer för sitt handlingsprogram, finner däri kraft och målmedvetenhet och en gemensam grund även där uppfattningarna om metoderna kan skilja sig. Kyrkan och en utomordentlig väckelse kan skapa den grund där kristna karaktärer växer upp. Väckelsens folk sjöng om landet med "gator av guld", ett nytt Jerusalem långt bortom denna världens tid och gränser. Ändå var det ur deras led som kraften kom till vårt samhälles omvandling. Men allt tyder på att framförallt kyrkans och de kristna samfundens plats i det mänskliga sammanhanget är att förvandla människor och inte att gå direkt på världen. Det är där spåren förskräcka, men det är just den väg som man nu på sina håll i kyrkorna så ivrigt rekommenderar, där man inte ena stunden talar om engagemang och i samma ögonblick om att kyrkan icke ska "binda sig politiskt". Det är en inställning som snart av alla blir betraktad som enbart inställsam och ett dubbelspel.

Tron låter sig inte förvandlas till organiserat maktmedel. Endast i föredömet och framförallt martyriet har den sin kraft. Martin Niemöller hade större

inflytande när han i koncentrationslägret var dömd till tystnad än han sedan hade som prominent kyrkoman då han kunde tala på inbjudan av konferenser och regeringar. Martin Luther Kings verkliga inflytande har kommit efter hans död. Tron skapar icke strukturer utan karaktärer. Tron kan ha politiska frukter ty tron har gärningar i sitt följ. Men kyrkans politiska engagemang är en gärningslära som icke är hennes uppgift.

Unga människor som skall möta en hotande värld låter sig icke övertygas av kyrkohistoriska argument eller vuxnas erinringar om kyrkans sanna uppgift. Det skall man inte begära. Men den dag det kommer ett kristet vittne från ett land där förtryck råder och säger att kyrkornas politiska engagemang icke är rätta vägen — då kommer de att lyssna till detta vittne mera än till politiserande ekumener.